

Het zwanenmeer van Tsjaikovski in Dracula

BIJTENDE PAS DE DEUX VAN VAMPIER EN PROOI

Dracula (1931) van Tod Browning wordt algemeen beschouwd als het begin van het horrorgenre. Opmerkelijk genoeg hoor je de romantische klanken van Tsjaikovski's Het zwanenmeer tijdens de openingscredits.

Tekst: COR OLIEMEULEN

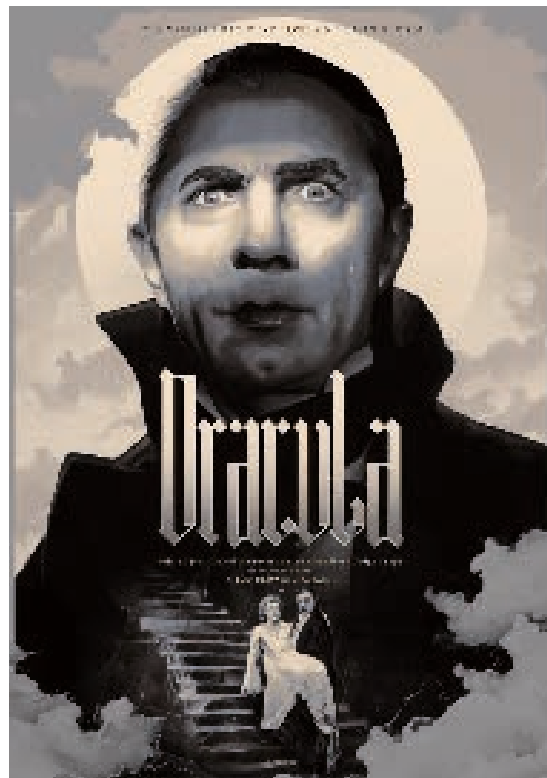
HET VERHAAL

De Britse advocaat Renfield reist af naar het onherbergzame Transsylvanië met documenten voor graaf Dracula (Bela Lugosi), die een landhuis in Engeland wil kopen. Op zijn weg naar het kasteel negeert Renfield de dorpsbewoners, die met angst in de ogen vertellen dat er in Dracula's optrekje vampieren wonen. Al meteen de eerste nacht zet de graaf zijn tanden in Renfield's hals, waardoor die zijn slaaf wordt. Op de boot naar Engeland doodt Dracula de complete bemanning en wordt Renfield als enige levende persoon aangetroffen. De advocaat blijkt krankzinnig, wordt opgenomen in de inrichting van dokter Seward en wil alleen maar kleine dieren eten, omdat die hem levensenergie zouden geven. Ondertussen dringt de charismatische graaf zich op aan enkele appetijtelijke dames en is het professor Van Helsing die Dracula uiteindelijk van diens eeuwige schemerwereld verlost door hem een staak door zijn hart te slaan. Hierna is de film abrupt afgelopen.

Todd Brownings *Dracula* is niet zozeer een adaptatie van het beroemde boek van Bram Stoker, maar van het toneelstuk van Hamilton Deane en John Balderston. Universal wilde aanvankelijk groots uitpakken, zoals bij *The Hunchback of Notre Dame* (1923) en *The Phantom of the Opera* (1925), maar de financiële crisis door de Grote Depressie van 1929 leidde tot een uitgekledde verfilming van het toneelstuk, aangevuld met de eerste scènes uit Stokers roman. Bovendien had de studio geen astronomisch salaris over voor de beoogde hoofdrolspeler, Lon Chaney, de grote ster van beide genoemde succesfilms, en koos men voor de veel goedkopere Bela Lugosi, wiens Hongaarse tongval en exotische verschijning uitstekend werkten in zijn rol van verleidende en bloedzuigende edelman. Lugosi had vanaf oktober 1927 in maar liefst 261 voorstellingen op Broadway de rol van Dracula gespeeld. Naast Lugosi zien we Edward Van Sloan als Van Helsing en Herbert Bunston als Doctor Seward terug in de film. Hoewel de Duitse expressionisten al eerder het verhaal van de archetypische vampier hadden verfilmd, kregen de makers geen toestemming van Stokers nazaten om de naam Dracula te gebruiken. De zwijgende film *Nosferatu* (1922) van F.W. Murnau is in feite veel enger dan de Amerikaanse *Dracula* en zou om die reden beter de allereerste horrorfilm mogen worden genoemd.

DE SCÈNE

Terwijl de meeste bioscoopbezoekers tegenwoordig de zaal verlaten zodra de aftiteling begint, zag de filmkijker vroeger de credits voordat de film begon.

Begin jaren dertig van de vorige eeuw had het publiek geen flauw idee wat het kon verwachten van films die als griezelig werden geafficheerd. Filmstudio Universal gebruikte zo nu en dan de bekende klanken van *Het zwanenmeer* als openingsmuziek, om al direct de aandacht van het publiek te trekken. De combinatie van romantiek en onheilspellende duisternis bleek verrassend goed te werken voor *Dracula*. De vampier is de bovennatuurlijke belichaming van een sluipend gevaar in een romantisch verhaal. De snelle veranderingen van tempo, sfeer en thema in het tweede bedrijf van *Het zwanenmeer* tijdens de slechts een minuut durende opening passen als een cape. De muziek stopt direct als de film begint. Naast de dialogen en de schaarse omgevingsgeluiden van krakende deuren, piepende ratten, huilende wolven en gillende dames is er verder geen muziek meer nodig om de toeschouwer nog meer de stuipen op het lijf te jagen. Behalve de scène in de Royal Albert Hall, die begint met een fragment uit *Symfonie nr. 8* van Schubert en eindigt met een stukje uit de *Prelude* van Wagners *Die Meistersinger von Nürnberg*. Lang duurt het niet, want graaf Dracula heeft al snel door wat voor vlees hij in de kuip heeft.

DE MUZIEK

Het was in die dagen gebruikelijk dat Hollywood filmversies opnam in vreemde talen (Spaans, Frans en Duits) op dezelfde filmsets en met dezelfde kostuums. Veel van die films zijn niet bewaard gebleven, maar toevallig wel het Spaanstalige *Dracula* (ook 1931) van George Melford, dat zelfs nog niet zo lang geleden op dvd verscheen. De crew en acteurs konden overdag de opnamen bekijken en 's avonds proberen om zaken te verbeteren. De Amerikaanse cinema zat in een overgangperiode tussen de zwijgende

film en de gesproken film. Veel Amerikaanse producers geloofden aanvankelijk dat muziek de aandacht van het verhaal zou afleiden en beperkten zich tot geluidseffecten tijdens sommige dramatische momenten en een muziekje tijdens de credits.

Dracula mocht dan nog geen officiële filmmuziek kennen, in 1998 kreeg componist Philip Glass van Universal de opdracht om deze horrorklassieker alsnog van muziek te voorzien. De door hem geschreven filmmuziek werd opgenomen door het Kronos Quartet onder leiding van Michael Riesman en met Glass zelf op piano. Het gezelschap voerde de nieuwe soundtrack uit tijdens talrijke filmvertoningen om het album te promoten. De meningen liepen uiteen met kwalificaties als 'prachtig hypnotisch' tot 'volstrekt overbodig'. Als je beide filmversies nu vergelijkt, kun je stellen dat *Dracula* zonder muziek voldoende effectief en krachtig werkt.

De Russische componist Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893) zag *Het zwanenmeer* op 4 maart 1877 in het Bolsjojtheater te Moskou in première gaan en had het gebruik van zijn klassieke balletmuziek voor *Dracula* vast kunnen waarderen. De kwaadaardige tovenaer Van Rothbart die de zwanen heeft betoverd, zou zomaar model voor graaf Dracula kunnen staan en ook in de film weet de kijker soms niet wanneer iemand wel of geen mens is. Tsjaikovski kwam na een ellendig leven op gruwelijke wijze aan zijn eind. De componist, die in eigen land nauwelijks werd gewaardeerd, zou in een neerslachtige bui moedwillig door cholera besmet water hebben gedronken. Echter, volgens de gerenommeerde Britse biograaf Anthony Holden werd de homoseksuele kunstenaar door een zogeheten ereraad veroordeeld tot zelfmoord wegens een affaire met een adellijke jongeman en kreeg hij de aanbeveling om arsenicum tot zich te nemen. Beter had Tsjaikovski zich kunnen laten verleiden door een charmante Transsylvaanse edelman. «

